

Bruksela, 4 grudnia 2024 r.
(OR. en)

16392/24

SOC 890
EMPL 603
COH 76
ANTIDISCRIM 172

WYNIK PRAC

Od:	Sekretariat Generalny Rady
Do:	Delegacje
Nr poprz. dok.:	15610/24
Dotyczy:	Konkluzje Rady w sprawie poprawy dostępu do usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem w celu promowania włączenia społecznego osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, poprzez zmniejszanie nierówności terytorialnych

Delegacje otrzymują w załączeniu konkluzje Rady na powyższy temat, zatwierdzone przez Radę EPSCO na posiedzeniu w dniu 2 grudnia 2024 r.

Konkluzje Rady
w sprawie poprawy dostępu do usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem
w celu promowania włączenia społecznego osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem
społecznym, w tym Romów, poprzez zmniejszanie nierówności terytorialnych

DOSTRZEGAJĄC, ŻE:

1. Poszanowanie godności ludzkiej, wolności i praw człowieka to podstawowe wartości Unii Europejskiej. UE jest zaangażowana w eliminowanie nierówności, walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwalczanie dyskryminacji oraz wzmacnianie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.
2. W Europejskim filarze praw socjalnych podkreślono między innymi, że każdy ma prawo do wysokiej jakości włączającego kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie (zasada 1), do równych szans (zasada 3) oraz do aktywnego wsparcia na rzecz zatrudnienia (zasada 4). Ponadto dzieci mają prawo do ochrony przed ubóstwem oraz do wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dobrej jakości (zasada 11). Może to również przyczynić się do równości kobiet i mężczyzn, którą należy zapewnić we wszystkich dziedzinach (zasada 2). Każda osoba, która nie dysponuje wystarczającymi zasobami, ma prawo do odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego godne życie na wszystkich jego etapach oraz do skutecznego dostępu do towarów i usług wspierających (zasada 14); każdy ma też prawo do szybkiego dostępu do przystępnej cenowo, profilaktycznej i leczniczej opieki zdrowotnej (zasada 16). Filar odnosi się również do dostępu osób potrzebujących do mieszkań socjalnych lub pomocy mieszkaniowej (zasada 19) oraz dostępu do podstawowych usług dobrej jakości (zasada 20).

3. W zaleceniu Rady w sprawie równouprawnienia, włączenia i partycypacji Romów przyjętym przez Radę w 2021 r. zaapelowano do państw członkowskich o skonsolidowanie wysiłków mających skutecznie zapobiegać społecznemu i gospodarczemu wykluczeniu i ich pierwotnym przyczynom oraz zwalczać te zjawiska, a także o stosowanie w tym celu zintegrowanego podejścia. Oprócz – traktowanego jak przekrojowy priorytet w ramach walki z dyskryminacją i segregacją – zapobiegania antycyganizmowi i zwalczania go zalecono państwom członkowskim, w odniesieniu do wszystkich celów sektorowych objętych zaleceniem, takich jak edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna, mieszkalnictwo i usługi podstawowe, by zapewniły skuteczny, równy dostęp bez barier do tych usług. Rada zaleciła również, by państwa członkowskie zachęcały władze regionalne i lokalne do opracowywania lub aktualizowania swoich lokalnych planów działania lub lokalnych planów desegregacji, a także swoich ram strategicznych oraz by zawierały one środki, poziomy bazowe, poziomy odniesienia, wymierne cele i alokację środków finansowych.
4. W swoich wytycznych dotyczących planowania i wdrażania krajowych strategicznych ram dotyczących Romów Komisja Europejska zaleca, by w krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów ukierunkować interwencje terytorialnie, z myślą o zapewnieniu uwzględnienia warunków lokalnych, oraz by łączyć ukierunkowanie na grupy terytorialne i społeczne w formie szeroko zakrojonych interwencji (np. w celu zwalczania skrajnego ubóstwa), a także przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu Romów. Zachęca się państwa członkowskie do zapewnienia, aby takie interwencje docierały do Romów. Dalszego rozwinięcia wymagają wskaźniki niezbędne do monitorowania, pokazujące segregację mieszkaniową, geograficzne aspekty sytuacji Romów oraz dostęp do usług i infrastruktury na różnych obszarach.
5. W zaleceniu Rady z 2021 r. w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci zaleca się, aby państwa członkowskie zapewniały dzieciom w potrzebie skuteczny i, w stosownych przypadkach, bezpłatny dostęp do usług objętych zakresem tego zalecenia. W tym celu państwom członkowskim zaleca się, by, zajmując się wymiarem terytorialnym wykluczenia społecznego, stosowały zintegrowane i wielodyscyplinarne podejście, z uwzględnieniem szczególnej sytuacji dzieci, których to dotyczy, na obszarach miejskich, wiejskich, oddalonych i obszarach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

6. W zaleceniu Rady z 2023 r. w sprawie opracowania warunków ramowych gospodarki społecznej podkreślono wkład gospodarki społecznej we włączenie społeczne grup defaworyzowanych i niedostatecznie reprezentowanych. Zaleca się, aby państwa członkowskie tworzyły lub wspierały inicjatywy partnerskie angażujące podmioty gospodarki społecznej w opracowywanie i realizację aktywnych polityk rynku pracy, a także usług społecznych i opiekuńczych ukierunkowanych na ludzi.
7. W rezolucji przyjętej w 2022 r. Parlament Europejski podkreślił, że wielu Romów w Europie nadal żyje w ubóstwie i doświadcza wykluczenia społecznego, co idzie ręką w rękę z segregacją terytorialną i nierównym dostępem do usług. Odnosił, że wielu Romów żyje w regionach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej, i wezwał Komisję i państwa członkowskie, by w sposób kompleksowy i skuteczny pilnie zajęły się sytuacją Romów mieszkających w osiedlach, z wykorzystaniem odpowiednich strategii politycznych i odpowiedniego finansowania.
8. W sprawozdaniu grupy wysokiego szczebla ds. przyszłości ochrony socjalnej i państwa opiekuńczego w UE podkreślono znaczenie inkluzywnego i sprawiedliwego państwa opiekuńczego i stwierdzono między innymi, że cyfryzacja i zmiany technologiczne stwarzają zarówno zagrożenia, jak i możliwości, natomiast luki w umiejętnościach i dostępie do IT pociągają za sobą ryzyko pogłębiania się nierówności. W sprawozdaniu zasugerowano ponadto, że ze zmianami technologicznymi wiąże się możliwości w zakresie organizacji i skuteczności ochrony socjalnej. Mając to na uwadze, grupa wysokiego szczebla zaleca między innymi, aby państwa członkowskie usprawniły świadczenie usług na szczeblu lokalnym i w jak największym stopniu wykorzystywały możliwości cyfryzacji. Zaleca również, by włączenie społeczne i równy dostęp do transportu publicznego były częścią planowania na obszarach miejskich i wiejskich oraz by były wspierane dotacjami publicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów ubogich.
9. Unia Europejska i jej państwa członkowskie podejmują stałe wysiłki na rzecz wzmocnienia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Poprzez swoją politykę spójności UE dąży do zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich, obszarów dotkniętych transformacją przemysłową oraz regionów o poważnych i trwałych niekorzystnych warunkach przyrodniczych lub demograficznych. UE wspiera realizację uzgodnionych celów promujących spójność terytorialną i rozwój społeczno-gospodarczy poprzez finansowanie w ramach polityki spójności, ze szczególnym uwzględnieniem regionów słabiej rozwiniętych.

10. Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) jest jednym z kluczowych unijnych narzędzi finansowania inwestycji dotyczących zatrudnienia, edukacji i umiejętności, a także włączenia społecznego. Wspiera m.in. promowanie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie i obywatele państw trzecich, w tym migrantów, oraz integrację społeczną osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci. Wszystkie państwa członkowskie są zobowiązane do przeznaczenia co najmniej 25 % swoich środków z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) na promowanie włączenia społecznego, a co najmniej 3 % na działania wspierające osoby najbardziej potrzebujące poprzez przeciwdziałanie deprywacji materialnej – w drodze pomocy żywnościowej lub podstawowej pomocy materialnej oraz zapewniania środków towarzyszących wspierających ich włączenie społeczne – lub poprzez promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Państwa członkowskie, w których poziom ubóstwa dzieci przekracza średnią UE, muszą przeznaczyć co najmniej 5 % swoich środków z EFS+ na rozwiązanie tego problemu.
11. Mimo że zwraca uwagę na sukcesy unijnej polityki spójności, zwłaszcza pod względem ciągłej pozytywnej konwergencji w UE, dziewiąte sprawozdanie Komisji na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, opublikowane w marcu 2024 r., wskazuje, że dysproporcje terytorialne nadal utrzymują się i wpływają na ogólny rozwój gospodarczy i społeczno-gospodarczy Europy. Nie wszystkie regiony korzystają z takiej samej dynamiki wzrostu. Te różnice w tendencjach gospodarczych częściowo odzwierciedlają się w różnicach na rynku pracy i w edukacji, a pomimo obserwowanej w UE konwergencji nadal istnieją wyzwania, takie jak nierówności na szczeblu niższym niż krajowy między dużymi obszarami metropolitalnymi a innymi regionami pozostającymi w tyle, w tym regionami znajdującymi się w pułapce rozwoju. W sprawozdaniu zwraca się również uwagę na to, że w regionach miejskich mieszkańcy mają lepszy dostęp do kształcenia i szkolenia, a także do świadczeń zdrowotnych. Kapitał ludzki koncentruje się w regionach metropolitalnych, przez co zapewniają one wysoką jakość usług i z tego powodu w naturalny sposób przyciągają inwestycje. Ich atrakcyjność może jednak mieć również swoją cenę w postaci większych zatorów komunikacyjnych, wyzwań społecznych i kosztów mieszkaniowych, które mogą osłabiać ich konkurencyjność. Ogólnie rzecz biorąc, polaryzacja terytorialna spowodowana wewnętrznymi różnicami w rozwoju społeczno-gospodarczym może powodować osłabienie konkurencyjności państw członkowskich i UE, a także narazić na szwank trwałość wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej. Do złagodzenia tych dysproporcji terytorialnych mógłby przyczynić się oparty na małych i średnich miastach bardziej policentryczny model rozwoju promujący dostępność usług publicznych na obszarach oddalonych od dużych ośrodków miejskich.

12. W tym samym sprawozdaniu Komisja zwraca również uwagę, że w latach 2013–2019 odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE) zmniejszył się z 35 % do 28 % w regionach słabiej rozwiniętych, natomiast w regionach lepiej rozwiniętych pozostał na niezmiennym poziomie i wynosił 19 %. W UE wskaźnik ten zmniejszył się w latach 2015–2019 i od tego czasu pozostał niezmienny do 2022 r. w miastach, na przedmieściach i na obszarach słabo zaludnionych. W okresie siedmiu lat do 2022 r. wskaźnik ten zmniejszył się średnio o 2,4 punktu procentowego do 22 %, przy czym spadek ten był szczególnie wyraźny na obszarach wiejskich (4,3 punktu procentowego), a w niektórych państwach członkowskich osiągnął jeszcze wyższą wartość (7,4 punktu procentowego).
13. Jeżeli nie zostaną podjęte działania, wyzwania demograficzne mogą stać się długoterminowym problemem dla unijnej konkurencyjności i być rosnącym zagrożeniem dla spójności ze względu na ryzyko pogłębienia się dysproporcji między regionami i w ich obrębie. Problemy te są najdotkliwsze na obszarach oddalonych i wiejskich oraz w regionach o największym rozpowszechnieniu wyzwań związanych z wyludnieniem, starzeniem się społeczeństwa i spadkiem liczebności siły roboczej. W związku z tym koniecznym i skutecznym krokiem w walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym jest zmniejszenie nierówności terytorialnych, m.in. poprzez poprawę dostępu do usług na szczeblu lokalnym, co może przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności UE.
14. W 2022 r. 7,6 %¹ osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Unii Europejskiej nie mogło sobie pozwolić na połączenie internetowe, przy czym w przypadku całej populacji UE odsetek ten wynosił 2,4 %²; wskazuje to na znaczne dysproporcje między państwami członkowskimi. W 2023 r. wśród osób w wieku 16–74 lat w UE jedynie 56 % posiadało co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe³. Istotne są również różnice między obszarami miejskimi i wiejskimi. Na obszarach wiejskich dostęp do łączności szerokopasmowych i sieci ruchomych może być ograniczony, charakteryzować się niższą jakością lub wiązać się z wyższymi kosztami⁴. Na poziom umiejętności cyfrowych ma przy tym wpływ poziom kształcenia formalnego. Różnica w podstawowych umiejętnościach cyfrowych między osobami o wysokim poziomie wykształcenia (80 %) a osobami bez wykształcenia formalnego lub z niskim wykształceniem formalnym (34 %) w UE wynosiła 46 punktów procentowych⁵.

¹ W 2021 r. odsetek ten wynosił 8,4 %.

² Komisja Europejska, Sprawozdanie dotyczące dostępu do podstawowych usług w UE, czerwiec 2023 r.

³ Eurostat, „Glosariusz: wskaźnik umiejętności cyfrowych”, sierpień 2023 r.

⁴ Komisja Europejska, Sprawozdanie dotyczące dostępu do podstawowych usług w UE, czerwiec 2023 r.

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Skills_for_the_digital_age

15. Wnioski z badania dotyczącego Romów z 2021 r. przeprowadzonego przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej pokazują, że Romowie w całej Europie borykają się z wysokim poziomem deprivacji, marginalizacji, dyskryminacji i wykluczenia społecznego. Odsetek Romów żyjących w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem różni się w poszczególnych państwach⁶ objętych badaniem. Aż 80 % Romów jest zagrożonych ubóstwem i odsetek ten nie zmienił się w latach 2016–2021. Średnio odsetek ten jest najwyższy wśród Romów mieszkających w miastach (obszary gęsto zaludnione, 87 %) i na obszarach wiejskich (obszary słabo zaludnione, 83 %). W miastach i na przedmieściach (obszary średnio zaludnione) wynosi on 78 %. Wyniki wspomnianego badania pokazują, że więcej Romów na obszarach miejskich ukończyło co najmniej kształcenie średnie II stopnia w porównaniu z obszarami wiejskimi. Jeśli chodzi o zatrudnienie, w ośmiu państwach członkowskich UE objętych badaniem⁷ tylko 43 % Romów w wieku 20–64 lat wykonywało pracę zarobkową, niezależnie od tego, czy mieszkali oni na obszarach wiejskich czy miejskich.
16. Według tego samego sprawozdania średnio 55 % Romów dysponuje w razie potrzeby połączeniem internetowym do użytku osobistego. Odsetek ten zmniejsza się do 47 % w przypadku Romów mieszkających na obszarach wiejskich i do 60 % w przypadku Romów w miastach, małych miastach i na przedmieściach. Różnica ta jest jeszcze większa, gdy porówna się Romów żyjących w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem (52 %) z Romami, którzy nie są w takiej sytuacji (71 %). Tylko 34 % Romów na obszarach wiejskich ma komputer, z kolei w miastach odsetek ten wynosi 43 %, a w małych miastach i na przedmieściach – 42 %.

⁶ Chorwacja, Czechy, Grecja, Hiszpania, Macedonia Północna, Portugalia, Rumunia, Serbia, Węgry i Włochy.

⁷ Chorwacja, Czechy, Grecja, Hiszpania, Portugalia, Rumunia, Węgry i Włochy.

17. W opinii Europejskiego Komitetu Regionów zwrócono uwagę na rolę władz lokalnych i regionalnych w zapewnianiu równego dostępu do podstawowych usług. Podkreślono w niej również wyzwania związane ze świadczeniem usług społecznych, zwłaszcza na obszarach oddalonych i obszarach o niedostatecznym dostępie do usług, ze względu na dysproporcje pod względem infrastruktury, dostępu cyfrowego i wykwalifikowanego personelu, a także ograniczenia budżetowe. Postuluje się w niej kompleksową strategię rozwoju regionalnego uwzględniającą kwestie ograniczenia ubóstwa, włączenia społecznego, umiejętności cyfrowych i uczenia się przez całe życie, a jednocześnie apeluje się o ukierunkowane inwestycje na obszarach ubogich. W opinii podkreślono także między innymi potrzebę udoskonalonych modeli świadczenia usług i zacieśnionej współpracy transgranicznej oraz znaczenie modernizacji infrastruktury cyfrowej i usług transportu publicznego. Oprócz tej opinii istotne znaczenie dla analizy i łagodzenia potencjalnych asymetrycznych skutków poszczególnych unijnych działań na różnych terytoriach UE mają oceny skutków dotyczące aspektów terytorialnych, takie jak oceny regularnie przeprowadzane przez Europejski Komitet Regionów.

PODKREŚLAJĄC, ŻE:

18. Pomimo nieznacznej poprawy sytuacji od 2019 r. około 95 mln Europejczyków było zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2023 r., co pokazuje, że osiągnięcie głównego celu⁸ i krajowych celów na 2030 r. w zakresie ograniczenia ubóstwa będzie wymagało szybszych postępów i dalszych wysiłków przed końcem dekady. Chociaż państwa członkowskie stoją przed różnymi wyzwaniami, jeśli chodzi o skuteczne zaspokajanie potrzeb osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, promowanie spójności społecznej i terytorialnej oraz zmniejszanie nierówności terytorialnych jest wspólnym przedsięwzięciem, którego realizacja może pomóc w dążeniu do osiągnięcia unijnego celu w zakresie ograniczenia ubóstwa, do konkurencyjności oraz do zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

⁸ Jednym z głównych celów UE na 2030 r. określonych w Planie działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 15 mln (z czego co najmniej 5 mln powinny stanowić dzieci) w porównaniu z poziomem z roku 2019 r.

19. Zgodnie ze swoimi uwarunkowaniami krajowymi i w szerszym kontekście swoich polityk włączenia społecznego oraz zgodnie z unijnymi ramami strategicznymi dotyczącymi Romów państwa członkowskie przygotowały krajowe ramy strategiczne dotyczące Romów w celu wsparcia Romów w UE w siedmiu kluczowych obszarach zainteresowania, którymi są: równość, włączenie, uczestnictwo, edukacja, zatrudnienie, zdrowie i mieszkalnictwo. Chociaż celem jest pełna równość, w tym zwalczanie antycyganizmu i dyskryminacji oraz przeciwdziałanie tym zjawiskom, Komisja zaproponowała minimalne cele na 2030 r., które wymagają ustanowienia przez państwa członkowskie odpowiednich polityk. Wdrożenie i monitorowanie tych ram wymaga dalszych wysiłków, w ścisłej współpracy ze wszystkimi odpowiednimi interesariuszami.
20. Nierówności terytorialne i społeczne, w tym sytuacja i rozmieszczenie terytorialne osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, znacznie się różnią w poszczególnych państwach członkowskich. W podejściu Unii Europejskiej do rozwoju terytorialnego coraz bardziej kładzie się nacisk na narzędzia oparte na strategicznym planowaniu terytorialnym i różnych cechach terytorialnych, a także na znaczeniu innowacji lokalnych; coraz ważniejszym aspektem staje się też tworzenie partnerstw. Jeśli chodzi o praktyki w zakresie rozwoju regionalnego i ich skuteczne wdrażanie w państwach członkowskich, nadal istnieje wiele niewykorzystanych możliwości.

21. Chociaż Unia Europejska i jej państwa członkowskie dokładają ciągłych starań na rzecz wspierania spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, można zidentyfikować różne wyzwania i luki w konwergencji nie tylko między państwami członkowskimi lub regionami, ale również na szczeblu subregionalnym. Niektóre części gmin (zwłaszcza w większych miastach), a nawet całe gminy, np. mniejsze wsie, mogą stać się terytoriami o wysokim odsetku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Na tych terytoriach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji występują często złożone wyzwania, takie jak niekorzystne warunki i zmiany społeczno-gospodarcze, które mogą powodować wysoki poziom bezrobocia. Oprócz braku podstawowych usług⁹ typowym wyzwaniem jest również dostępność wysokiej jakości usług wspierających¹⁰ i usług związanych z zatrudnieniem, które odgrywają rolę we włączeniu społecznym i przyczyniają się do spójności społecznej. Terytoria znajdujące się w niekorzystnej sytuacji są często miejscem zamieszkania osób, które borykają się z ubóstwem i różnymi formami wykluczenia, segregacji i dyskryminacji oraz które często należą do mniejszości, takich jak Romowie, lub pochodzą ze środowisk migracyjnych.
22. Pełne i aktywne uczestnictwo i włączenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, a także działania zwalczające dyskryminację, segregację i antycyganizm mają kluczowe znaczenie dla zapewnienia równego i skutecznego dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem.

⁹ Zgodnie z zasadą 20 Europejskiego filaru praw socjalnych usługi te obejmują: dostęp do wody, urządzeń sanitarnych, energii, transportu, usług finansowych i usług łączności cyfrowej.

¹⁰ Zgodnie zaleceniem Rady z dnia 30 stycznia 2023 r. w sprawie odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego aktywne włączenie „usługi wspierające” oznaczają usługi ukierunkowane na konkretne potrzeby osób niedysponujących wystarczającymi zasobami, służące zapewnieniu, aby osoby te były zdolne do integracji społecznej i, w stosownych przypadkach, do integracji na rynku pracy, są to usługi obejmujące usługi włączenia społecznego, takie jak pomoc społeczna, doradztwo, coaching, mentoring, wsparcie psychologiczne, rehabilitację i pozostałe ogólne usługi wspierające, w tym wczesną edukację i opiekę nad dziećmi, opiekę zdrowotną, opiekę długoterminową, kształcenie i szkolenie oraz mieszkalnictwo [pkt 2 lit. f)].

23. Działania ogólne uzupełnione działaniami ukierunkowanymi mają na celu zapewnienie aktywnego włączenia. Inkluzywne sieci społeczne, infrastrukturalne i usługowe na szczeblu lokalnym i regionalnym, które zapewniają skuteczny i równy dostęp dla wszystkich, mogą wspierać spójność społeczną i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu. Ponadto dostępność i przystępność cenowa transportu są kluczowe dla dostępu do usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem. Efektywniejsze wykorzystanie zasobów na szczeblu regionalnym, wzmocnienie sieci lokalnych, doradztwo i inne formy wsparcia są również ważnymi czynnikami, jeśli chodzi o zapewnienie trwałych zmian i ich ugruntowanie na szczeblu subregionalnym i na szczeblu społeczności oraz uwzględnianie włączenia społecznego w zmianach regionalnych. Działania te powinny obejmować perspektywę uwzględniania aspektu płci.
24. Transformacja cyfrowa przyspieszyła w kontekście globalizacji i postępu technologicznego. Oprócz wyzwań, z którymi się wiąże, cyfryzacja może przynieść znaczne korzyści społeczne i gospodarcze oraz oferuje możliwości poprawy dostępności wysokiej jakości, dostępnych i przystępnych cenowo usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem. Szybkie tempo transformacji cyfrowej może jednak prowadzić do wykluczenia cyfrowego, ponieważ poszczególne osoby, gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa i obszary geograficzne mają różny poziom dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym do internetu. Aby zapewnić włączenie społeczne, konieczne jest podjęcie działań mających na celu zaradzenie wykluczeniu cyfrowemu i wspieranie osób w potrzebie, z uwzględnieniem ich umiejętności cyfrowych i językowych. Ważne jest również, aby nadal zapewniać świadczenie usług niecyfrowych, aby zaspokoić potrzeby osób, które napotykają bariery w korzystaniu z usług online. Należy również uznać, że działania związane z cyfryzacją mogą utrudniać osobom potrzebującym dostęp do potrzebnych im usług.
25. Niniejsze konkluzje opierają się na wcześniejszych pracach i deklaracjach politycznych podjętych przez Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską i Parlament Europejski oraz działających w tym obszarze odpowiednich interesariuszy, z uwzględnieniem dokumentów wymienionych w załączniku.

RADA UNII EUROPEJSKIEJ

26. Odnotowuje sprawozdanie Komisji Europejskiej z wdrażania zalecenia Rady w sprawie równouprawnienia, włączenia i partycypacji Romów, w którym wskazano na potrzebę wzmocnienia wysiłków na rzecz wdrożenia tego zalecenia, z uwzględnieniem ustaleń Komisji i niniejszych konkluzji.

ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH, BY zgodnie z kompetencjami i uwarunkowaniami krajowymi:

27. Promowały spójność, skuteczność i ugruntowanie swoich strategii rozwoju regionalnego oraz lokalnych i mikroregionalnych polityk włączenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, w celu zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, poprzez:
- a. wspieranie przygotowywania i wdrażania strategii lub planów działania ukierunkowanych na konkretne obszary, w tym, w stosownych przypadkach, terytorialnych środków desegregacji, oraz utrzymywanie lub zdobywanie zdolności i wiedzy fachowej służących opracowaniu tych strategii lub planów, na przykład w postaci wydawania wytycznych;
 - b. zapewnienie – lub wzmocnienie istniejącego – odpowiedniego wielopoziomowego sprawowania rządów, a także ugruntowanych mechanizmów konsultacji i uczestnictwa, umożliwiających osobom pracującym na różnych szczeblach sprawowania rządów we wszystkich odpowiednich sektorach współpracę w zakresie planowania, wdrażania i oceny polityki, a także koordynowanie i wzajemne wzmacnianie swoich interwencji oraz dostosowywanie ich – w oparciu o wysokiej jakości, aktualne i wiarygodne dane zdezagregowane według płci i wieku – do lokalnych/mikroregionalnych potrzeb osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów. W mechanizmy konsultacji należy włączyć interesariuszy, takich jak społeczeństwo obywatelskie, przedstawiciele osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, organizacje i ekspertów działających na rzecz włączenia społecznego, podmioty gospodarki społecznej i partnerów społecznych, zgodnie z ich rolą i autonomią;

- c. wspieranie współpracy terytorialnej władz lokalnych, gmin i jednostek terytorialnych (w tym, w stosownych przypadkach, w kontekście transgranicznym i transnarodowym), tak aby można było sprostać wyzwaniom w zakresie dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem poprzez efektywniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów;
- d. poprawę identyfikacji i mapowania terytoriów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub na których występuje segregacja mieszkaniowa (gminy lub części gmin) mających duży odsetek ludności żyjącej w ubóstwie lub doświadczającej wykluczenia społecznego. Może się to opierać na przykład na odpowiednim zestawie wskaźników społecznych i ekonomicznych zdezagregowanych według płci i wieku (np. obejmujących zatrudnienie, poziom dochodów, deprivację materialną, kształcenie, szkolenie i umiejętności, opiekę zdrowotną, mieszkalnictwo, transport lub, w stosownych przypadkach, wskaźniki dotyczące osób ze środowisk migracyjnych itp.);
- e. poszerzanie wiedzy i wiedzy fachowej wśród odpowiedniego personelu usługodawców poprzez podnoszenie świadomości i oferowanie szkoleń w zakresie równego traktowania i zwalczania dyskryminacji;
- f. wspieranie, przy wykorzystaniu istniejących unijnych i krajowych funduszy, zintegrowanego rozwoju na szczeblu lokalnym/mikroregionalnym stanowiącego odpowiedź na złożone wyzwania na terytoriach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub na których występuje segregacja mieszkaniowa;
- g. zwracanie uwagi na odmienne cechy obszarów wiejskich i miejskich oraz jeszcze skuteczniejsze wykorzystywanie możliwości oferowanych przez istniejące narzędzia, takie jak planowanie kierowane przez społeczność lub planowanie społeczne, w tym w ramach działań mających na celu włączenie społeczne osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów;
- h. jak najlepsze wykorzystanie wszelkiego dostępnego finansowania, przy jednoczesnym zapewnieniu komplementarności i zintegrowanego podejścia, a także długoterminowej trwałości wyników;
- i. regularne monitorowanie i ewaluację oddziaływania zmian i finansowania wykorzystywanych na rzecz włączenia społecznego.

28. Zwracały uwagę na terytorialne aspekty poprawy dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem oraz na rozwiązanie problemu nierówności terytorialnych, które utrudniają włączenie społeczne. W tym celu państwa członkowskie mogłyby:
- a. wspierać zintegrowane działania łączące zmiany w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego, mieszkalnictwa, opieki zdrowotnej, opieki długoterminowej, opieki nad dziećmi oraz kształcenia i szkolenia w celu zaspokojenia potrzeb osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych, a także kobiet i, w stosownych przypadkach, osób ze środowisk migracyjnych;
 - b. wykorzystywać technologię cyfrową, w tym elektroniczne usługi publiczne, z myślą o poprawie równości dostępu. Aby zaspokoić potrzeby osób, które napotykają bariery w korzystaniu z usług online, mogłyby nadal zapewniać odpowiednie świadczenie usług niecyfrowych i dostępność transportu publicznego;
 - c. wspierać dostęp osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, do technologii cyfrowych, poprzez rozwijanie infrastruktury w celu poprawy połączeń internetowych i poprzez podejmowanie konkretnych działań służących doskonaleniu umiejętności cyfrowych, by w ten sposób ograniczać wykluczenie cyfrowe;
 - d. wykorzystywać możliwości oferowane przez technologię cyfrową w celu ograniczenia niekorzystnych sytuacji w zakresie umiejętności, zwłaszcza na obszarach peryferyjnych i oddalonych; oraz
 - e. angażować sektor niepubliczny w opracowywanie i świadczenie usług na rzecz promowania włączenia społecznego.

**ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH I KOMISJI EUROPEJSKIEJ, BY
W RAMACH SWOICH ODPOWIEDNICH KOMPETENCJI:**

29. Zapewniały, aby polityka społecznościowa i ukierunkowana na konkretny obszar sprzyjała rozwojowi regionalnemu, przy jednoczesnym zmniejszaniu dysproporcji wewnętrznych, w tym segregacji przestrzennej i wykluczenia, oraz wspieraniu dostępu do odpowiednich usług. Również wzmocnienie współpracy między odpowiednimi obszarami polityki i między wszystkimi szczeblami sprawowania rządów, zapewnienie uwzględniania aspektu płci, a także wzięcie pod uwagę szczególnych potrzeb osób mieszkających na tym samym terytorium znajdującym się w niekorzystnej sytuacji (takich jak potrzeby dzieci lub osób z niepełnosprawnościami) są kluczowymi czynnikami zapewniającymi należyte odzwierciedlenie aspektów włączenia społecznego i uwzględnienie ich w rozwoju regionalnym oraz w rozwoju obszarów wiejskich i miejskich.
30. Dążyły do stosowania podejścia terytorialnego i oceniały skuteczność zmian z perspektywy terytorialnej w krajowych i unijnych sprawozdaniach i ocenach dotyczących wdrażania krajowych ram strategicznych, również w celu poprawy sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym Romów, i dostępu tych osób do usług.

ZWRACA SIĘ DO KOMISJI EUROPEJSKIEJ, BY:

31. Wzięła pod uwagę w nowym planie działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych i w przyszłej strategii UE na rzecz walki z ubóstwem znaczenie, jakie ma zmniejszanie nierówności terytorialnych.
32. Rozważyła dokonanie wspólnie z Komitetem Ochrony Socjalnej przeglądu dobrowolnych europejskich ram odniesienia na rzecz zapewniania jakości usług społecznych i w tym kontekście przyjrzała się potencjałowi w zakresie zmniejszania nierówności terytorialnych, jaki mają usługi społeczne, oraz wykorzystaniu cyfryzacji w celu poprawy dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem.

**ZWRACA SIĘ DO KOMITETU OCHRONY SOCJALNEI I KOMITETU DS.
ZATRUDNIENIA, BY W RAMACH SWOICH ODPOWIEDNICH KOMPETENCJI:**

33. Rozważyły wykonalność i wartość dodaną udoskonalenia odpowiednich wskaźników społecznych UE w celu wsparcia wysiłków państw członkowskich na rzecz identyfikacji terytoriów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, poprawy dostępu do wysokiej jakości usług wspierających i usług związanych z zatrudnieniem, a także monitorowania zmian ukierunkowanych na terytoria znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu istniejących wskaźników oraz danych zdezagregowanych według płci i wieku.
34. Inicjowały, we współpracy z Komisją, dzielenie się wiedzą i wymianę między państwami członkowskimi na zasadzie dobrowolności najlepszych praktyk w zakresie identyfikowania i pomiaru nierówności terytorialnych i radzenia sobie z nimi – w tym poprzez lokalne i ukierunkowane na konkretny obszar strategie i plany działania oparte na wysokiej jakości danych i dowodach – oraz by zachęcały do takich działań państwa członkowskie, mając na względzie udzielanie państwom członkowskim wsparcia w ich krajowych wysiłkach analitycznych.

Dokumenty źródłowe

Dokumenty międzyinstytucjonalne UE

- Europejski filar praw socjalnych

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=pl>

Prawodawstwo UE

- Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz.U. L 180 z 19.7.2000, s. 22)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 21)

Rada Unii Europejskiej

- Zalecenie z dnia 12 marca 2021 r. w sprawie równouprawnienia, włączenia i partycypacji Romów (Dz.U. C 93 z 19.3.2021, s. 1)
- Zalecenie (UE) 2021/1004 z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci (Dz.U. L 223 z 22.6.2021, s. 14)
- Zalecenie z dnia 30 stycznia 2023 r. w sprawie odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego aktywne włączenie (Dz.U. C 41 z 3.2.2023, s. 2)
- Zalecenie z dnia 27 listopada 2023 r. w sprawie opracowania warunków ramowych gospodarki społecznej (Dz.U. C, C/2023/1344)
- Konkluzje w sprawie środków służących zapewnieniu równego dostępu Romów do odpowiednich, wolnych od segregacji mieszkań oraz zajęciu się problemem wydzielonych osiedli (dok. 13517/23)

Parlament Europejski:

- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 października 2022 r. w sprawie sytuacji Romów mieszkających w osiedlach w UE (2022/2662(RSP))

Komisja Europejska

- Wytyczne Komisji Europejskiej dotyczące planowania i wdrażania krajowych strategicznych ram dotyczących Romów (COM(2020) 620 final)
- Dziewiąte sprawozdanie na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej
https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en
- Dostęp do podstawowych usług: główne wyzwania dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji – sprawozdanie
https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10595&pk_source=newsletter&pk_medium=email&pk_campaign=eusocial_newsletter
- Agenda terytorialna 2030 – Przyszłość dla wszystkich obszarów
https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/brochures/2021/territorial-agenda-2030-a-future-for-all-places
- Komunikat pt. „Wykorzystanie potencjału talentów w regionach Europy” (dok. 5252/23 + ADD1)

Komitet Regionów

- Opinia pt. „Rozwiązanie problemu nierówności terytorialnych poprzez poprawę dostępu do usług społecznych”
- Ocena oddziaływania terytorialnego

Agencja Praw Podstawowych

- Badanie dotyczące Romów z 2021 r.
<https://fra.europa.eu/en/themes/roma>
- „Equality in the EU 20 years from the initial implementation of the equality directives” [Równość w UE 20 lat po pierwszym wdrożeniu dyrektywy w sprawie równego traktowania]
<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fra-opinion-eu-equality-20-years>
- Sprawozdanie na temat praw podstawowych – 2024
<https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

Inne:

- Sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. przyszłości ochrony socjalnej i państwa opiekuńczego w UE

https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=88&eventsId=2057&furtherEvents=yes&pk_source=newsletter&pk_medium=email&pk_campaign=eusocial_newsletter

